

Darko: Dobro došli u prvi od dva podkasta "Moje jezik, moje pravo". Nevladina organizacija AKTIV pokrenula je inicijativu za promenu članova Zakona o upotrebi jezika. Sa nama je danas Ognjen Gogić iz nevladine organizacije AKTIV. Dobro nam došao, Ognjene.

Ognjen: Hvala Vam i hvala na gostoprimstvu.

Darko: Možemo da krenemo u ovaj razgovor sa pitanjem zašto ste pokrenuli jednu ovakvu inicijativu.

Ognjen: Ako dopustite, krenuo bih od početka. Dakle, kao što je mnogima poznato, ali mnogima i nije, na Kosovu, prema Ustavu i Zakonu o upotrebi jezika, postoji službena ili institucionalna dvojezičnost. To znači da su albanski i srpski jezik u potpunosti izjednačeni kao službeni jezici koji su ravnopravni u upotrebi u svim institucijama na Kosovu, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou. To zapravo znači da kada god institucije komuniciraju sa opštom javnošću i izdaju pravne akte, dokumenta, obeveštenja, oni bi trebalo da budu istovremeno dostupni na oba jezika.

Darko: Da li je to tako?

Ognjen: Upravo do toga želim da dođem. Osim tog aspekta postoji i drugi. Kada institucije imaju komunikaciju sa pojedinačnim građanima, jezik koji taj građanin koristi treba da se smatra jezikom postupka. To, zapravo, nije tako. Ja sam siguran da svi oni koji nas slušaju mogu da navedu bezbroj primera iz svog života, kada su se našli u situaciji da im je potreban prevod, kako bi neko svoje pravo ostvarili, a da ga nemaju.

Darko: Da li su upravo ti ljudi koji imaju bezbroj takvih primera svesni činjenice da imaju neka zakonska prava koja se ne poštuju?

Ognjen: Odgovor na to pitanje jeste da jedan naših deo sugrađana iz srpske zajednice i drugih zajednica jeste toga svestan. Drugi deo je manje sa tim upoznat. Ono što je zajedničko svima to je da niko više ni ne pokušava da se bori za to svoje pravo. Čak i ukoliko znaju da postoji Zakon o upotrebi jezika, oni iz iskustva već znaju da im to u praksi ne znači ništa. Taj problem je postao posebno izražen poslednjih godina sa sve većom integracijom Srba u kosovski sistem i pre svega sa dovršetkom integracije pravosuđa. U ovoj oblasti su se pokazale sve manjkavosti tog zakona na koji se više niko ne poziva. Imali smo priliku da čujemo od samih ljudi, ali i od pravnika da se, kada se susretnu sa situacijom da im prevod bude uskraćen, oni više i ne pozivaju na taj zakon jer nema potrebe. Nema poente da to rade jer neće moći da ostvare to svoje pravo. Ovo je zapravo i odgovor na pitanje od kojeg smo počeli. Pokazalo se da je taj Zakon ispunio svoju svrhu i da je zreo za promenu.

On je, da se razumemo, imao jako važnu ulogu. Uspostavio je taj sistem dvojezičnosti i utvrdio osnovna prava. Ali se pokazalo da, evo 14-15 godina nakon što je donet, on ima manjkavosti koje bi trebalo da se promene.

Darko: Zbog čega konkretno građani nisu svesni da mogu da ostvare svoja prava sa takvim zakonom kakav jeste? Kada neko ode u neku instituciju i tamo se grubo prekrši njegovo pravo na srpski jezik, zbog čega on ne piše žalbe, zbog čega ne reaguje na takve pojave?

Ognjen: To je pitanje koje bi trebalo da postavimo građanima. Ono što ja mogu da kažem iz iskustva kroz rad sa ljudima jeste, upravo ovo što sam rekao, da ne vide svrhu toga. Njima je, zapravo, mnogo lakše da, na primer, uzmu dokument koji im je dostavljen, iako je na albanskom, i da zamole nekoga da im ga prevede, da im nešto sastavi i da idu svojim poslom dalje. Dakle, vide da bi bespotrebno sebi

komplikovali ostvarivanje nekog prava, a da ako bi se žalili, mogu samo sebi kasnije da naprave problem. I onda od toga odustaju. Do toga smo došli.

Darko: Da li je to zapravo razlog?

Ognjen: To je razlog. Upravo to. Imamo dva razloga. Jedan jeste da otvorimo priču o ovoj temi. Ono što mi želimo sa predlaganjem ovih izmena i dopuna zakona jeste da otvorimo dijalog o tome i da ukažemo na probleme. Sa druge strane, želimo da ponudimo i neka konkretna rešenja, na osnovu kojih bi se neki od tih problema mogli zakonski rešiti.

Darko: Vaš predlog sadrži izmene pet članova zakona, ako sam dobro razumeo dokument koji sam pogledao pripremajući se za ovaj podcast. Šta će novo doneti izmene tih pet članova?

Ognjen: Kao što sam rekao, taj zakon je imao svoj značaj, imao je svrhu, ali je iscrpeo mogućnosti koje je imao da obezbedi poštovanje jezičkih prava na Kosovu. Ono što smo mi uočili u praksi, to je da kod institucija postoji takav odnos da se srpski jezik tretira kao opcija. Kao da se u nekim situacijama vama može obezbediti prevod, sa kašnjenjem, da ne mora biti ni naročito kvalitetan. Dakle, to je jedna više simbolička upotreba srpskog jezika u institucijama. Ja moram da kažem da naše analize pokazuju da je to posledica pravnih praznina koje postoje u tom zakonu. On zaista nije dovoljno precizan oko toga kakve obaveze institucije imaju kada je u pitanju upotreba službenih jezika. Ono što mi želimo je da to čvrsto definišemo. Predlažemo da se to jasno definiše kroz zakon kako niko ne bi više smatrao da je to opcija i da se to može, već da je reč o obavezi koju institucije imaju prema građanima, a da su građani ti koji biraju, u svakoj situaciji, koji od dva službena jezika će biti jezik postupka koji se vodi.

Darko: Čak i da ova inicijativa uspe, dakle da se promene ti članovi zakona i da zakon bude usvojen od strane vlasti, imali smo situacije da se ono što su obaveze institucija u prošlosti nije poštovalo. Šta će garantovati poštovanje i sprovođenje Zakona o upotrebi jezika ukoliko on bude izmenjen i ako vaši predlozi i ova inicijativa budu uspešni?

Ognjen: Ja bih rekao da je ono što je očigledno, i svima nama poznato, to je činjenica da se jezička prava krše. Pitanje je da li se krši zakon. Postoje različita mišljenja i to je zapravo problem, što on ostavlja prostor za interpretacije. Daću jedan primer. Kroz zakon se često provlači formulacija da institucije neki dokument treba da dostave na bilo koji službeni jezik. Onda oni smatraju da mogu da odaberu koji će to biti jezik, i to je, najčešće naravno, albanski. Onda vi se posle žalite, tražite prevod i dobićete ga u nekom roku. Ono od čega smo mi pošli, to je situacija za koju sam siguran da je svako iskusio. To je da vi dobijete neki dokument i imate rok za žalbu, koji traje određeni broj dana. Vi ga zatim dobijete na albanskom i onda vi tražite od institucije prevod na srpski. Kada vam prevod stigne, rok je istekao.

Ono što ova inicijativa želi da postigne to je da se te praznine otklone. To zvuči možda malo komplikovano i apstraktno, ali probaću da pojednostavim. Suština ovog predloga jeste da se jezik koji vi koristite automatski, po sili zakona, smatra jezikom postupka. To onda znači da kada god bilo koja institucija vodi neki postupak čija je stranka pripadnik srpske, ili drugih zajednica koje takođe više koriste srpski, ona mora srpski jezik da smatra jezikom postupka. To znači da ne može da se ide dalje sa procesom dok se ne obezbedi, recimo, u sudu, sudija koji razume srpski. U opštinama, institucijama, ministarstvima, vi morate da dovedete na početku službenika koji govori srpski. Onda svi dokumenti koji se izdaju moraju biti na srpskom. Ukoliko se to ne dogodi, ti postupci su ništavi. Onda mi možemo lako da poništavamo konkurse, pozive, sudske postupke da vraćamo na početak, i tako dalje. Igramo na kartu

da uslovimo dalje odvijanje postupka. Dakle, da prva faza postupka bude određivanje jezika i da sve druge faze slede nakon toga. Ako to ne urade, onda se vraćamo na početak. Ono što ja mislim, to je da će biti njima jednostavnije da na početku ipak ispoštuju jezička prava, nego da im mi posle rušimo konkurse, na primer.

Darko: Svakako ćemo o tim detaljima u narednom podkastu razgovarati detaljnije i opširnije. Ja bih se vratio na život, pošto je ova priča deo života na Kosovu. Da li ste razmišljali o tome da među zajednicama vlada otpor kada je jezik one druge strane u pitanju. Konkretno, deo većinske zajednice ima otpor prema srpskom jeziku i jedan deo srpske zajednice ima otpor prema albanskom jeziku, učenju tog jezika i njegovom poštovanju u institucijama. Što se tiče toga, kako tu stoje stvari? Da li će taj deo većinske zajednice razumeti jednog ovakav predlog?

Ognjen: Da, to jeste objektivni problem. Ali kao što ste rekli, u pitanju je deo zajednice, dakle ne celokupna, kada govorim o većinskoj. U vezi sa tim imamo nekoliko odgovora. Najpre, ovo se ne tiče favorizovanja srpskog jezika. Ovo zapravo važi i obratno. Nama su poznati primeri da pripadnici albanske zajednice koje žive u opštinama sa srpskom većinom takođe imaju problem u tim opštinama. Dakle ovo važi i za njih. Međutim, ono što je važno to je da svi ovo treba da posmatramo ne kao pitanje međuetničkih dnosa, već pre svega kao pitanje vladavine prava i kao pitanje kvaliteta rada institucija.

Darko: Koliko će sve biti funkcionalnije ukoliko se usvoje članovi koje ste predložili?

Ognjen: Na taj način će se omogućiti svima da, bez ovih problema sa jezikom, o kojima smo pričali, ostvaruju svoja prava i da, zatim, usluge koje sve institucije pružaju budu prilagođenije, da budu dostupnije svakom pojedincu na Kosovu. Tako da svaka osoba može da odabere jezik na kome se neki posao pred javnim organom vodi, i samim tim to ostavimo po strani i zatim da se bavimo suštinom. Ovo bi trebalo da svima zapravo olakša pristup uslugama. U tom smislu, to je tačno što ste rekli da jedan deo većinske zajednice ima otpor, kao što i jedan deo srpske zajednice ima otpor prema albanskom, ali takođe je činjenica da jedan deo većinske zajednice podržava upotrebu i olakšava upotrebu srpskog jezika. Čak i ovaj dostignuti nivo upotrebe srpskog jezika postoji zahvaljujući mnogim Albancima, naročito starije generacije, koji savršeno govore srpski jezik i vrlo rado ga koriste da pomognu svojim sugrađanima.

Darko: Ako sam dobro razumeo, da li ovo znači da će i albanska zajednica u većinsko srpskim mestima imati podjednako pravo i institucije će morati da poštuju Zakon o upotrebi jezika, kao što će i u većinski albanskim mestima morati da se poštuje srpski?

Ognjen: Jeste. To znači upravo to. Jezik koji se koristi pre svega određuje se na osnovu toga koji jezik stranka koristi, onaj koji stranci više odgovara. To se tiče i drugih zajednica. Situacija je takva sa zakonodavstvom da su službeni jezici i srpski i albanski na centralnom nivou, a na lokalnom nivou to mogu biti i jezici zajednica, službeni ili u službenoj upotrebi. Na lokalnom nivou to takođe znači da, ukoliko imamo stranku koja je Bošnjak/Bošnjakinja, svaki postupak automatski mora da se vodi na bosanskom jeziku. Pritom, i na centralnom nivou, postoje zajednice, kao što je goranska zajednica, i deo bošnjačke i deo romske, koji se takođe više oslanjaju na srpski, jer na centralnom, postoje samo srpski i albanski jezik. Dakle ovo pitanje tiče se zaista svih na Kosovu.

Darko: Možemo reći da je inicijativa koju ste pokrenuli zaista važna. Imate li podršku za nju od strane međunarodnih i domaćih institucija?

Ognjen: Mi smo tokom leta, kada smo napravili predlog, imali nekoliko okruglih stolova na kojima smo ugostili pripadnike drugih nevladinih organizacija, institucija i međunarodne zajednice. Tako da smo imali priliku da prodiskutujemo te predloge. Dobili smo dosta komentara koje smo i ugradili. Mi smo vrlo otvoreni za sugestije. Kada bi institucije preuzele naš predlog onda bi se otvorio širi prostor za diskusiju o tome na koji način treba to urediti. Od nevladinih organizacija iz srpske zajednice smo dobili podršku za naš rad. Njihova jedina zamerka je bila ta što smatraju da treba ići i šire. Dakle, treba i druge članove zakona menjati, da ima puno prostora, što je tačno, ali to je već posao za institucije. Kada je u pitanju međunarodna zajednica, ona je do sada malo uzdržanija bila. Čini se da oni žele da prepuste odluke lokalnim akterima da se dogovore i da sami uredi kako misle. Ipak, treba reći da je Kosovo na međunarodnom planu dobilo dosta kredita, dosta podrške zbog te dvojezičnosti koja je proklamovana i da je jako puno donatorske pomoći došlo na Kosovo zbog toga, a da stvari ne funkcionišu kako bi trebalo. Ono što mi želimo je da nekako isteramo na čistac, da i ambasade i međunarodne organizacije pitamo šta misle oni o tome, da li su zadovoljni nivom poštovanja jezičkih prava, šta misle o našem predlogu. Ukoliko misle da je naša inicijativa dobra neka to kažu to, ali hoćemo da čujemo šta svako ima da kaže.

Darko: Očekujete li takav odgovor?

Ognjen: Oni su se do sada trudili da budu diplomate, kao što i jesu. Ne poriču da postoje problemi, ali čini se da mnogima nekako odgovara da se po nekoj inerciji, nekom linijom manjeg otpora, sve održi ovako kako jeste. Ali to hoćemo da ih pitamo. Da li vi mislite da ovo zadovoljava standarde koje vi očekujete i za koje ste vi izdvajali finansijska sredstva?

Darko: Da li očekujete da oni kažu: okej, zakon je loš, potrebno je menjati ga - ili će to biti ona forma: okej, mi smo za poštovanje zakona i prava svih; kao što je bio i ranije slučaj?

Ognjen: Ono što se do sada vidi jeste da se daje prednost dogovaranju zajednica na samom Kosovu. Što se zajednice budu dogovorile, oni će to podržati. Ipak, istina jeste da izveštaj tih međunarodnih organizacija ukazuje takođe na probleme. Ono što očekujemo od njih to je, kao minimum, da budu dosledni, da stanu iza onoga što i sami govore, a to je da postoje ozbiljna kršenja jezičkih prava.

Darko: U narednom periodu imaćemo novu Vladu na Kosovu. Pred nama su dakle izbori, izborni proces. Šta očekujete od nove Vlade što se tiče ovih pitanja?

Ognjen: Mi očekujemo, odnosno mi nameravamo, kada se završe izbori, kada se konstituiše Skupština i formira Vlada, da uputimo ovaj predlog svima njima, dakle svima onima koji su ovlašćeni predlagači zakona. To su poslanici, to je Vlada, to je i Predsednik, kada bude bio izabran. Svima ćemo da uputimo ovo i da ih pozovemo da razgovaramo na tu temu. Ono što najmanje očekujemo jeste da se razgovara o tome, jer je jezik verovatno i ključno pitanje kada se radi o položaju i dobrobiti srpske zajednice na Kosovu. Dakle, najmanje što očekujemo jeste da razgovaramo. Ali ono što je naš cilj, i što bismo voleli da vidimo, to je da neko od njih, da li poslanici, da li Vlada, da li Predsednik, ovo usvoje kao svoj predlog i upute ga u Skupštinu i da ga naravno dorade, da daju svoje sugestije, da ga prošire ukoliko je potrebno, ali da ovo dođe do Skupštine i da onda Skupština kasnije izglasa.

Darko: I evo za kraj moram da Vas pitam, moj jezik, moje pravo, koliko se danas slobodno govori srpskim jezikom na Kosovu?

Ognjen: Ostavili ste najteže pitanje za sâm kraj. Mislim da tu dve stvari treba razdvojiti, dva aspekta. Jedan jeste vaša privatna upotreba u svakodnevnom životu sa prijateljima, porodicom. To je nešto o čemu bi više trebalo da pitamo naše sugrađane. Mislim da su oni pozvaniji da o tome govore od mene, u kojoj meri se osećaju sigurno, bezbedno da koriste srpski jezik, kada god to žele, u svakodnevnom životu. Drugi aspekt, o kome ja mogu možda više da govorim, to je u kojoj meri institucije poštuju svoju obavezu da sa vama komuniciraju na srpskom jeziku. Tu mogu da kažem da postoji dosta posla i da ima dosta prostora za napredak. Tu stvari nisi onakve kako bi trebalo da budu i tome zapravo služi, popravljanju te situacije služi i ova inicijativa za izmene i dopune Zakona o upotrebi jezika.

Darko: Da li je moj jezik moje pravo?

Ognjen: To je vaše fundamentalno, osnovno pravo koje zadire u sva druga vaša prava i to je nešto što apsolutno svako mora da poštuje.

Darko: Bila je ovo prva od dve epizode serijala “Moje jezik, moje pravo”. Sa nama je bio Ognjen Gogić iz AKTIVA. Hvala ti Ognjene, na ovom razgovoru.

Ognjen: Hvala Vama na razgovoru i gostoprimstvu.

Darko: Mi se naravno u narednom razgovoru bavimo konkretnije članovima Zakona koje je AKTIV predložio kada je u pitanju Zakon o upotrebi jezika na Kosovu.

Ognjen: Sa zadovoljstvom.

Darko: Prijatno.